

CZU 004.056: 355.40
DOI: 10.5281/zenodo.3989164

SECURITATEA INFORMAȚIONALĂ ȘI ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Tatiana BUSUNCIAN

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

doctor în politologie, director, Centrul Pro Marshall din Republica Moldova

e-mail: busuncian@gmail.com

Sfera informațională, ca factor de organizare a societății contemporane, are o influență activă asupra componentelor politice, economice, sociale, de apărare, diplomatice și tehnologice ale securității statului. În cea mai mare parte, integritatea lumii contemporane, ca societate globală, este asigurată de schimbul de informații. În noul context de securitate, securitatea informațiilor și cooperarea internațională a serviciilor de informații au sarcina de a identifica și de a sprijini oportunitățile care vizează atingerea intereselor naționale/internaționale și de a afirma valorile de securitate, folosind instrumentele specifice epocii informaționale.

Serviciile de informații au responsabilitatea de a conlucra la programe comune ce țin de dezvoltarea unei cooperări mai eficiente, pentru a crește transparența instituțională, pentru a promova o deschidere eficientă către sectorul civil de către agențiile de informații, prin conectarea la cele mai recente preocupări ale universității, instituțiilor postuniversitare de învățământ în domeniul securității și apărării internaționale, promovând dialogul și înțelegerea între popoarele lumii. Astfel de instituții stau la baza formării elitei în cadrul serviciilor de informații.

Mediul complex de securitate, viteza cu care au loc evenimentele, precum și timpul mai scurt dedicat luării deciziilor strategice sunt indicatori ai necesității unei noi formule de informații, capabile să genereze cunoștințe strategice, bazate pe formule integrate, un amestec de "rețele de inovare" și "grupuri de cunoștințe".

Cadrul de cooperare, care se manifestă pe arena internațională în domeniul securității informațiilor și al cooperării între organizațiile internaționale, ar putea fi construit pe baza creării unui set de instrumente de comunicare împărtășite de toți actorii care vizează stabilirea și urmărirea priorităților, dezvoltarea mecanismelor de platforme de răspuns rapid și analiză, alocând în mod deliberat timpul necesar acestor eforturi, precum și consolidarea rețelelor de încredere reciprocă.

Cuvinte-cheie: securitate informațională, servicii de informații, amenințări cibernetice, spațiul cibernetic, colaborare, conlucrare, comunicare, globalizare.

INFORMATION SECURITY AND THE ACTIVITY OF INTELLIGENCE SERVICES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The information sphere, as a factor of organizing the contemporary society, has an active influence on the political, economic, social, defense, diplomatic and technological components of the state security. For the most part, the integrity of the contemporary world, as a global society, is ensured by the exchange of information. In the new security context, the information security and the international cooperation of intelligence services have the task of identifying and supporting opportunities aiming at

achieving national/international interests and asserting the security values, by using the specific tools of the information age.

Intelligence services have the responsibility to work together on common programs related to the development of a more efficient cooperation, in order to increase the institutional transparency, to promote an effective and efficient openness to the civil sector by the intelligence agencies, by connecting to the newest concerns of graduate and post-graduate education institutions in the field of international security and defense, promoting dialogue and understanding among the nations of the world. Such institutions are the basis of the formation of elites within the intelligence services.

The complex security environment, the speed by which events take place, as well as the shorter time devoted to making strategic decisions are indicators of the need for a new intelligence formula, capable of generating strategic knowledge, based on integrated formulas, a mixture of "innovation networks" and "knowledge groups".

The cooperation framework, which states manifest on the international arena in the field of information security and the cooperation among international organizations, could be built on the creation of a set of communication tools shared by all actors aiming at setting and tracking priorities, developing mechanisms for rapid response and analysis platforms, willingly allocating the time needed for these efforts, as well as strengthening mutual trust networks.

Keywords: *Information security, intelligence services, cyber threats, cyberspace, collaboration, cooperation, communication, globalization.*

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНЫХ СЛУЖБ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Информационная сфера, как фактор организации современного общества, оказывает активное влияние на политическую, экономическую, социальную, оборонную, дипломатическую и технологическую составляющие государственной безопасности. По большому счету развитие современного мира как глобального общества обеспечивается обменом информацией. В новом контексте безопасности перед информационной безопасностью и международным сотрудничеством разведывательных служб стоит задача выявления и поддержки возможностей, направленных на достижение национальных / международных интересов и подтверждение ценностей безопасности, с применением арсенала инструментов, адаптированных к условиям информационной эры.

Специальные службы должны быть ответственны за работу над совместными программами, связанными с развитием более эффективного сотрудничества, повышением их институциональной прозрачности, содействием открытию для гражданского общества со стороны разведывательных агентств, с целью их подключения к профильным исследованиям в высших учебных заведениях, включительно в послевузовских учебных программах в области международной безопасности и обороны, способствующие диалогу и взаимопониманию между народами. Такие учреждения составляют основу подготовки элиты спецслужб.

Сложная среда безопасности, стремительность, с которой происходят события, а также постоянный дефицит времени, затраченного на принятие стратегических решений, являются индикаторами потребности в новой информационной формуле, способной генерировать стратегические знания на основе интегрированных формул, симбиоза «инновационных сетей» и «групп знаний».

Рамки сотрудничества, которые проявляются на международной арене в области информационной безопасности и сотрудничества между международными организациями, могут быть построены на создании набора инструментов коммуникации, общих для всех участников, направленных на установление и отслеживание приоритетов, разработку

механизмов быстрого реагирования и анализа, с предоставлением необходимого времени на эти усилия, а также укрепление сетей взаимного доверия.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационные услуги, киберугрозы, киберпространство, сотрудничество, коммуникация, глобализация.

LA SÉCURITÉ DE L'INFORMATION ET L'ACTIVITÉ DES SERVICES DE RENSEIGNEMENTS DANS LE CONTEXTE DE LA MONDIALISATION

La sphère de l'information, en tant que facteur d'organisation de la société contemporaine, a une influence active sur les composantes politiques, économiques, sociales, de défense, diplomatiques et technologiques de la sécurité de l'Etat. Pour l'essentiel, l'intégrité du monde contemporain, en tant que société mondiale, est assurée par l'échange d'informations. Dans le nouveau contexte sécuritaire, la sécurité de l'information et la coopération internationale des services de renseignements ont pour mission d'identifier et de soutenir les opportunités visant à réaliser les intérêts nationaux / internationaux et à affirmer les valeurs de sécurité, en utilisant les outils spécifiques de l'ère de l'information.

Les services de renseignements ont la responsabilité de travailler ensemble sur des programmes communs liés au développement d'une coopération plus efficace, afin d'augmenter la transparence institutionnelle, de promouvoir une ouverture efficace et efficiente au secteur civil par les agences de renseignements, en se connectant aux dernières préoccupations de l'université, des institutions d'enseignement supérieur dans le domaine de la sécurité et de la défense internationales, en favorisant le dialogue et la compréhension entre les peuples du monde. Ces institutions sont à la base de la formation des élites au sein des services de renseignements.

L'environnement complexe de sécurité, la vitesse à laquelle les événements se déroulent, ainsi que le temps plus court consacré à la prise de décisions stratégiques sont des indicateurs de la nécessité d'une nouvelle formule de renseignement, capable de générer des connaissances stratégiques, basées sur des formules intégrées, un mélange de "réseaux d'innovation" et "groupes de connaissances".

Le cadre de coopération, que les États manifestent sur la scène internationale dans le domaine de la sécurité de l'information et de la coopération entre les organisations internationales, pourrait être construit sur la création d'un ensemble d'outils de communication partagés par tous les acteurs visant à fixer et suivre les priorités, à développer des mécanismes pour des plateformes de réponse et d'analyse rapides, allouant volontiers le temps nécessaire à ces efforts, ainsi que le renforcement des réseaux de confiance mutuelle.

Mots clés - sécurité de l'information, services de renseignements, cybermenaces, cyberspace, collaboration, coopération, communication, mondialisation.

Informația este conceptul care stă la baza acestei ere, este obiectul principal de lucru la momentul actual și în anii ce vor urma. Odată cu dezvoltarea tehnologiei, spațiile virtuale, care mai demult existau doar în imaginație, au început să prindă viață. În lumea modernă, informația este un element indispensabil care asigură funcționalitatea oricărui sistem împreună cu echipamentul de protecție. Calitatea informațiilor deținute de părți la confruntare afectează în mod direct capacitatea lor de luptă.

Transformările secolului 21 au influențat inclusiv modul de desfășurare a conflictelor. Războaiele nu se mai câștigă în tranșee, în plan fizic, prin acțiuni militare clasice, ci în fața calculatorului, prin intermediul informațiilor și al bătăliei creierelor. Astfel, în noua conjunctură creată, serviciile de informații urmează să răspundă provocărilor contemporane determinate de era informațională, să-și consolideze performanța operațională și analitică prin utilizarea noilor instrumente de acțiune pentru prevenirea și combaterea mai multor riscuri și amenințări. Drept urmare, majoritatea programelor guvernamentale, elaborate în diverse țări în vederea diminuării riscurilor și amenințărilor parvenite, și-au propus obiectivele de prevenire, descurajare, reacție și previziune. Din diverse motive, legate de însăși natura noilor amenințări, relativ imprezvizibile, comunitatea internațională a serviciilor de informații se confruntă cu impedimente serioase pentru a face față amenințărilor și vulnerabilităților la nivel politic, diplomatic, al forțelor de securitate sau organizații internaționale. Noua dimensiune este definită de depășirea oricăror granițe, impuse în comunicare pentru a servi unui scop mai important decât al apărării cetățenilor și drepturilor acestora în cadrul unui stat. Ulterior, deceniul 2010-2020 va fi amintit ca un moment în care securitatea informațională

a devenit recunoscută ca o problemă importantă pentru toate organizațiile.

Încă din cele mai vechi timpuri, informațiile au fost importante. Cunoașterea locului unde se află inamicul, a forțelor armate pe care le posedă, de asemenea și planurile de acțiune ar trebui să-l ajute și pe cel mai încăpățânat politician sau general. Biblia cuprinde unele dintre primele dovezi ale existenței unui spionaj militar, îndeosebi faimoasa expediție a lui Moise în zona actualului Israel. Fugind din Egipt spre neospitalierele întinderi fierbinți ale deșertului Sinai, triburile rătăcitoare trebuiau să se stabilească într-un ținut cu apă, sol fertil și copaci înfrunziți. Evreii știau exact de unde să ceară ajutor la ceas de nevoie. Așa cum se spune în Vechiul Testament, a grăit Domnul cu Moise și i-a zis: ”trimite din partea ta oamenii ca să iscodească pământul Canaanului”. Trimițându-i pe aceștia ca să iscodească pământul Canaanului, Moise le-a zis: ”cercetați ce pământ este și ce popor locuiește în el; de este tare sau slab; mult la număr sau puțin; cum este țara pe care o locuiește, cu ziduri sau fără ziduri?”¹.

În limbajul actual, Moise formulează ”cerințele vitale ale activității de informații”. Biblia este înțesată de astfel de povești despre abilitatea militară, bătălii, acțiuni înșelătoare și, în primul rând, despre colectarea informațiilor. Unii consideră că activitatea de informații este „a doua pe lista celor mai vechi profesii” – totuși experții afirmă că este prima, deoarece cunoașterea locului în care se află inamicul și nevoia de autoconservare și de supraviețuire le depășesc ca importanță pe toate celelalte².

Toți marii comandanți din istorie s-au bazat pe serviciile de informații ca pe un ghid care să le indice unde și când să lovească:

¹ HUGHES-WILSON J. *Serviciile secrete*. București: Meteor Publishing, 2017, p. 17-18.

² HUGHES-WILSON J. *Serviciile secrete*. București: Meteor Publishing, 2017, p. 17-18.

”Dacă nu-i cunoști pe ceilalți și nu te cunoști nici pe tine, vei fi în primejdie în timpul fiecărei bătălii”, considera Sun Tzu, primul autor cunoscut care a abordat în lumea antică problema serviciilor de informații și care a trăit în jurul anului 500 î.Hr. În manualul clasic intitulat ”Arta războiului” (Ping Fa), el pune un accent deosebit pe informații. Sun Tzu a realizat că resursele relativ reduse cheltuite pe culegerea de informații în timp de pace reprezintă de fapt investiții. Pentru Sun Tzu, un bun spionaj pe timp de pace valora pentru apărarea națională la fel de mult ca o armată, fiind totodată considerabil mai ieftin. Concepțiile lui Sun Tzu despre spionaj nu au fost exemple izolate de înțelepciune orientală. Există o mulțime de alte dovezi ale importanței acordate în Antichitate informațiilor³.

În ceea ce privește serviciile speciale de informații din Moldova, majoritatea istoricilor susțin ideea că perioada de aur pe care a înregistrat-o Moldova în epoca domniei lui Ștefan cel Mare, anii 1457-1504, a rezultat expres din faptul că domnitorul a reușit să instituie un sistem de cercetare modern, analogic altor curți monarhice din acea epocă. Prin obiectivele urmărite și angrenajul informativ instituit, Ștefan cel Mare a contribuit la asigurarea stabilității și echilibrului țării, identificând soluții reale în fața unor amenințări inevitabile⁴. Sursele scrise ale epocii de referință remarcă printre cercetașii curții domnești pe logofătul Isac, solul lui Ștefan cel Mare și Bogdan III în Polonia; Stanciu, membru al Sfatului Domnesc (1467-1479) trimis de Ștefan în 1468 în Polonia, iar în 1475 în Ungaria; logofătul Tautu prezent în 1497 și 1499 în Polonia, iar în 1504 în Turcia. Preluând experiența otomană și valorile sociale respective care selectau cadrele

informativ indiferent de originea socială, domnia lui Ștefan cel Mare a adus un plus de stabilitate și echilibru în zbuciumul țării resimțit în a doua jumătate a sec. 15. Abia peste 20 de ani după moartea lui Ștefan cel Mare a fost fondat Ordinul Iezuiților și lojele masonice, care au fost primele rețele informative⁵.

Ca disciplină academică, serviciile de informații se studiază de numai câteva decenii, ca profesie aceste servicii există de milenii. Studiile ce țin de serviciile de informații au apărut târziu, în ultimele decenii ale secolului al 20-lea, deoarece acest domeniu se consideră unul închis, secret, iar lipsa informației despre procesele și structurile care presupun a fi secrete nu au permis o abordare amplă și cu atât mai mult științifică a serviciilor speciale de informații⁶.

Istoria și evoluția domeniului cibernetic de asemenea este destul de veche. Unele evenimente de o importanță istorică și tehnică colosală au dat naștere domeniului cibernetic. Situația geopolitică în anii 1950 și 1960 și surpriza parvenită odată cu apariția noilor tehnologii au schimbat lumea. Reușita lansării în spațiu a satelitului Sputnik 1 de către URSS, în anul 1957, a fost o mare victorie pentru URSS, în detrimentul concurenților americani. După lansarea în spațiu a satelitului Sputnik 1, administrația Eisenhower a întreprins măsuri deliberate de a nu rămâne în urmă în domeniul științific și tehnologic de URSS. Aceste reușite ale sovieticilor i-au ambiționat și mai tare pe oamenii politici și de știință americani care, în 1958, un an după trimiterea satelitului Sputnik 1 în spațiu, au înființat Administrația Națională Aeronautică și Spațială, cunoscută sub numele de NASA. Această istorie a oferit perspectivă, înainte de a fi aparentă pentru inventatorii și utilizatorii spațiului cibernetic, despre motivul pentru care domeniul

³ Ibidem, p.19.

⁴ BUSUNCIAN T. *Colaborarea internațională a serviciilor speciale în combaterea terorismului*. Teză de doctor în politologie. Chișinău, 2013, p. 42-43.

⁵ Ibidem, p. 42-43.

⁶ Ibidem, p. 17-18.

cibernetice ar juca un rol important în securitatea națională și globală⁷.

Multitudinea de incidente cibernetice recente la nivel global și în cadrul organizațiilor guvernamentale (cum ar fi oficiul de management al personalului SUA) demonstrează cât de reale sunt aceste amenințări, nemaivorbind despre țări mici cum ar fi Republica Moldova, despre companii mai mici, care au capacități mai reduse în protecția spațiului său cibernetic. În acest context, Republica Moldova este profund implicată în diferite proiecte și inițiative naționale și internaționale pentru a crea un sistem sigur pentru toți. Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor de informații și comunicare a condus la crearea unui spațiu cibernetic dinamic fără frontiere. Numărul tot mai mare și complexitatea atacurilor cibernetice evidențiază o nevoie imediată de colaborare, conlucrare și comunicare între state.

Aproape jumătate dintre moldoveni sunt deja online (38% au acces în bandă largă) și se așteaptă ca serviciile publice online să fie accesibile 24 din 24 ore, șapte zile în săptămână, prin computerele sau telefoanele mobile. Dar utilizarea sporită a internetului și a altor tehnologii digitale mărește vulnerabilitatea noastră față de amenințările cibernetice. Criminalii folosesc spațiul cibernetic pentru a avea acces la informațiile personale, pentru a fura proprietatea intelectuală din partea întreprinderilor și pentru a câștiga cunoștințe despre informații sensibile guvernamentale pentru finanțe, câștig politic sau alte scopuri rău intenționate. În lumea cibernetică, frontierele naționale nu prezintă nici o barieră⁸.

Guvernul Republicii Moldova recunoaște necesitatea de a îmbunătăți securitatea informațională și înțelege că această securitate este corelată în mod direct cu securitatea națională în această epocă globalizată a tehnologiei. Finalizarea legislației naționale în acest domeniu, inclusiv stabilirea și aplicarea măsurilor de securitate de bază pentru infrastructura informațională națională, este o prioritate a Guvernului. Acesta este unul dintre pilonii principali ai unui sistem de securitate cibernetică.

În 2010, Republica Moldova a lansat procesul de guvernare e-Transformare⁹. Acest program strategic oferă o viziune unificată de modernizare și îmbunătățire a accesului publicului la servicii prin guvernarea IT. Asigurarea de informații – încrederea în securitatea, integritatea și disponibilitatea sistemelor informatice – este, prin urmare, esențială. O dezvoltare logică ar include implementarea unor noi sisteme, împreună cu noi măsuri de protecție. Procesul de dezvoltare rapidă din ultimul deceniu, din păcate, nu a inclus controale suficiente pentru a asigura securitatea cibernetică globală. La nivel guvernamental, au apărut câteva inițiative. Una dintre acestea a fost crearea unei echipe de răspuns la incidentele legate de securitatea calculatoarelor (Computer Emergency Response Team), ce reprezintă o echipă de experți în securitatea informațională, a cărei sarcină este să răspundă la incidente ce țin de securitatea sistemelor informaționale, cunoscută sub denumirea de Centrul pentru Securitatea Cibernetică CERT-GOV-MD, creată în cadrul Întreprinderii de Stat "Centrul de telecomunicații speciale"¹⁰.

⁷ A History of cyberspace. In: Per Concordiam, v. 7, nr. 2, 2016, p. 64-65.

⁸ SPINU N. *Moldova's Cyber Security Center*. Per Concordiam, v. 7, nr. 2, p. 40-43. http://www.marshallcenter.org/MCPUBLICWEB/mcdocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V7N2_en.pdf (accesat 08.04.2020).

⁹ *Procesul de e-Transformare a guvernării*, <http://egov.md/ro/despre> (accesat 08.04.2020).

¹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 746 din 18.08.2010 *cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO actualizat*". În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 166-168 din 14.09.2010.

Din 18 mai 2018, Întreprinderea de Stat „Centrul de telecomunicații speciale” se reorganizează, prin transformare, în Instituția publică „Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică”. Scopul acesteia este de a asigura administrarea, menținerea și dezvoltarea infrastructurii de tehnologie a informației, sistemului de telecomunicații al autorităților administrației publice, ca parte a rețelei de comunicații speciale și a sistemelor informaționale de stat, gestionarea infrastructurii unice a cheii publice a Guvernului, precum și implementarea politicii statului în domeniul securității cibernetice¹¹.

Protecția spațiului cibernetic este obligatorie pentru asigurarea securității naționale, regionale și internaționale. Implementarea componentei de schimb de informații în mediul corporativ sau guvernamental este o sarcină destul de grea. La momentul actual, toate instituțiile necesită un nivel înalt al securității cibernetice pentru a asigura funcționarea sistemelor informaționale, același lucru fiind valabil și pentru funcționarea infrastructurilor critice.

Specialiștii din domeniul securității denotă faptul că mass-media este instrumentul de bază folosit în desfășurarea unor acțiuni de agresiune informațională. Prin intermediul unor instituții de presă se creează și se întreține din exterior o imagine deformată asupra politicii și situației interne din statul vizat, opinia publică fiind astfel intoxicată. Prin aceste acțiuni se urmărește: destabilizarea internă, declanșarea unor confruntări interne pe motive diverse (religioase, etnice, economice, ș.a.), care să justifice o eventuală intervenție militară din exterior; stimularea acțiunilor destabilizatoare ale unor grupări extremiste interne; demobilizarea cetățenilor; diminuarea încrederii

¹¹ Hotărârea Guvernului nr. 414 din 08.05.2018 *cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat*. În: Monitorul Oficial, nr. 157-166 din 18.05.2018.

cetățenilor în capacitatea instituțiilor statului de a rezolva problemele cu care se confruntă societatea¹².

Importanța dezvoltării tehnologiilor informaționale comune în interpretarea problemelor ce țin de prevenirea și combaterea mai multor riscuri și amenințări sunt reflectate deseori în mass-media. Este cunoscut faptul că mass-media reprezintă a patra putere în stat și ”câinele de pază al democrației”. Prin urmare, mass-media din Republica Moldova a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în ultimii ani, în principal din punctul de vedere al multitudinii organizațiilor de media, dar și al unui amalgam al subiectelor reflectate. Astfel, dezvoltarea mass-media a fost masiv susținută prin intermediul granturilor europene și al organizațiilor finanțatoare internaționale de profil. O parte din mass-media a profitat de pe urma acestor finanțări investind în digitalizare și ridicarea nivelului de profesionalism în subiectele abordate, și în special cu referire la subiectele sensibile ce ar putea afecta drepturile omului. O altă parte a mass-media a continuat să funcționeze defectuos, fiind măcinată de o multitudine de probleme, precum: subordonarea politică și reflectarea subiectelor sub unghiul favorabil unui anumit segment politic, predominarea programelor rusești în televiziunea terestră, dar și în cablu și IPTV (televiziune prin rețele IP (Internet Protocol)), ascensiunea fulminantă a mediului online și regresul sau deriva în care se află deja de mai mulți ani radioul și presa scrisă¹³.

¹² *Securitatea informațională din perspectiva mediatică. Studiu național*. Chișinău, 2016, p. 9-10. https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informationala%20din%20perspectiva%20mediatica_2016.pdf (accesat 08.04.2020).

¹³ *Securitatea informațională din perspectiva mediatică. Studiu național*. Chișinău, 2016, p. 37-52. https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informationala%20din%20perspectiva%20mediatica_2016.pdf (accesat 08.04.2020).

În cadrul unui studiu recent realizat de către Centrul Pro Marshall, proiectul "Integritate prin Responsabilitate pentru Credibilitate în MAI"¹⁴, au fost abordate diferite aspecte cu referire la reflectarea activității organelor de ocrotire a legii (activității polițienești). În coraport cu mass-media experții au relevat goana după subiecte senzaționale și preponderent denigratoare cu privire la activitatea reprezentanților organelor securității statului care provoacă stări ce afectează imaginea și credibilitatea instituției în calitate de garant al securității naționale.

Fără a diminua din blamul social al unor asemenea fenomene, în același context, mass-media evită subiecte cu conotație pozitivă a activității organelor securității statului și a dificultăților cu care se confruntă aceștia în realizarea atribuțiilor de asigurare a ordinii publice.

Din aceste considerente se reliefează importanța calității și credibilității datelor prezentate, ceea ce implică mai multe eforturi și profesionalism. Drept urmare, acestea pot fi utilizate ca lecții învățate și exemple care trebuie urmate.

Spațiul informațional este de fapt un teren de confruntare care a devenit un nou mediu de ducere a războiului, al cincilea după uscat, mare, aer, spațiu. Este evident faptul că toate conflictele în viitor vor avea o componentă virtuală, fie în faza inițială a conflictului, fie sub formă de agresiune în sensul direct al cuvântului, fără desfășurarea altor forme de

luptă. În absența unor acorduri internaționale și a nedorinței de a conveni asupra normelor generale de interpretare a problemei, actorii cu intenții agresive posedă agilitate și flexibilitate în dezvoltarea și punerea în aplicare a potențialelor atacuri cibernetice. Propaganda modernă a evoluat într-o armă rafinată și serioasă care reprezintă o nouă amenințare la adresa securității naționale.

Spațiul cibernetic ajunge să reprezinte o platformă confortabilă pentru pregătirea și efectuarea crimelor informatice, a actelor de terorism cibernetic și a altor acțiuni malițioase cum ar fi hackerii amatori (hobbyiști), grupe mici de hackeri, organizații neguvernamentale, structuri de stat menite să afecteze, direct sau indirect, securitatea națională. Astfel, penetrarea sistemelor informaționale sau de comunicații electronice ale autorităților administrației publice și ale altor instituții și întreprinderi de stat sau private, în cadrul cărora se gestionează informație sensibilă, poate duce la compromiterea confidențialității, integrității sau disponibilității acestei informații, și, prin urmare, la cauzarea prejudiciilor financiare sau de altă natură, inclusiv la afectarea securității statului.

Protejarea informațiilor extrem de sensibile și a infrastructurii critice este cel mai important aspect al securității interne. Societățile moderne depind de acestea pentru a funcționa bine. Protecția datelor și disponibilitatea non-stop a sistemelor de comunicații au devenit probleme de supraviețuire în secolul 21. Spațiul cibernetic oferă oportunități enorme, dar aceasta implică de asemenea amenințări reale la adresa securității interne, a datelor, sistemelor electronice și a vieții private.

Prin urmare, colaborării serviciilor de informații îi revine misiunea identificării și susținerii oportunităților de realizare a intereselor naționale și de afirmare a valorilor de securitate prin valorificarea instrumentelor specifice erei informaționale. Noile resurse

¹⁴ Evenimentul a făcut parte din activitățile de promovare a integrității instituționale a MAI, realizate de către Centrul Pro Marshall din Republica Moldova în colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne în cadrul proiectului: "Integritate prin Responsabilitate pentru Credibilitate", parte a proiectului „Lupta cu corupția prin consolidarea integrității în Republica Moldova”, implementat de PNUD Moldova, cu suportul Ministerului Afacerilor Externe al Norvegiei.
<http://www.promarshall.md/?go=page&p=98>
(accesat 08.04.2020).

tehnologice trebuie orientate în sensul susținerii modalităților de colaborare, cooperare și conlucrare în vederea valorificării oportunităților acțional-strategice și decizionale. Așadar, serviciile de informații au obligația să conlucreze la programe comune ce țin de dezvoltarea unei colaborări mai eficiente, care ar da dovadă de creșterea transparenței instituționale, a promovării de către noile structuri de securitate a unei deschideri reale către sfera civilă, prin conectarea la cele mai noi preocupări din instituțiile de învățământ universitar, postuniversitar, instituții de cercetări în domeniul securității internaționale și apărării, promovarea dialogului și înțelegerii între popoarele lumii. Astfel de instituții stau la baza formării elitei din cadrul serviciilor de informații¹⁵.

În ceea ce ține de domeniul pregătirii cadrelor pentru organele securității statului, care includ domeniul securității și apărării, în Republica Moldova astăzi există câteva instituții afiliate instituțiilor respective. De exemplu, în anul 2002 a fost fondat Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei” cu statut de instituție de învățământ superior. Misiunea Institutului Național de Informații și Securitate este promovarea politicii de stat în domeniul asigurării securității statului, pregătirii ofițerilor de informații în conformitate cu Nomenclatorul specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior aprobat de Guvern. Fiind parte integrantă a sistemului național de învățământ, Institutul reprezintă o instituție departamentală de învățământ superior, aflată în subordinea Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova¹⁶.

¹⁵ *Institutul Național de Informații și Securitate.* <https://www.sis.md/ro/content/institutul-na%C5%A3ional-de-informa%C5%A3ii-%C5%9Fi-securitate> (accesat 08.04.2020).

¹⁶ *Ibidem.*

O altă instituție de pregătire este Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare din cadrul Academiei Militare „Alexandru cel Bun”. Începând cu 2011, la Academia Militară „Alexandru cel Bun” a fost introdus programul de master cu specializarea în domeniul securității și apărării. Programele de studii în școala doctorală Științe militare și de securitate, care este formată prin parteneriat între Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” și Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (București, România), activează din 2017. Activitatea școlii doctorale cuprinde instruirea și pregătirea specialiștilor de înaltă calificare (doctori în științe) la două specialități: arta militară și securitate și apărare¹⁷.

În octombrie 2016, în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova se deschide școala doctorală Științe penale și drept public. Programele de studii doctorale sunt dezvoltate ca parte componentă a învățământului superior în continuarea ciclului II al studiilor superioare¹⁸.

Cu toate acestea, este încă prematur de confirmat faptul că în Republica Moldova s-a format o școală a studiilor strategice de securitate bine definită. Lipsa unei școli a studiilor de securitate consolidate și experiența limitată a autorităților centrale de a elabora politici publice bine definite în acest domeniu complex a determinat absența unei viziuni strategice asupra principalelor amenințări, riscuri și vulnerabilități și, ca urmare, întârzieri serioase la capitolul adoptării legislației, care trebuie să reflecte într-o măsură realistă transformările ce se produc atât în interior, cât

¹⁷ *Istoricul creării Academiei Militare.*

<https://www.academy.army.md/studii/scoala-doctorala/> http://academy.police.md/istoria_ro (accesat 08.04.2020).

¹⁸ *Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Academia Ștefan cel Mare.*

<http://www.academy.police.md/22> (accesat 09.04.2020).

și pe arena mondială, inclusiv la nivel subregional, fapt care, într-o reacție în lanț, s-a soldat cu incapacitatea elitelor politice de a răspunde prompt noilor amenințări, riscuri și vulnerabilități, aprofundând starea de insecuritate a Republicii Moldova¹⁹.

Reformarea serviciilor de informații marchează o abordare planificată a schimbului de cunoștințe, asigurându-se o continuitate a bazelor de date formale și informale comune, care se va produce în câteva direcții esențiale: modificarea mai rapidă a cadrului legal, explorarea conceptelor, strategiilor, politicilor și tehnologiilor, integrarea strategiilor din domeniul securității naționale; accelerarea formelor de colaborare și eficacitatea activității tuturor serviciilor, comunităților de informații ale altor țări pentru a satisface necesarul „schimbător” al utilizatorilor de informații pentru securitate. Astfel, importanța investigațiilor constă în aprofundarea cercetărilor și cunoștințelor în domeniul serviciilor de informații, în definirea formelor, structurii organizaționale a colaborării internaționale a acestora, care va contribui la consolidarea importanței analizei în procesul de fundamentare a unui cadru legislativ internațional, decizional în vederea optimizării și utilizării eficiente a colaborării internaționale, schimbului de informații, formarea echipelor mixte din cadrul serviciilor de informații, comunităților de informații în lupta pentru statalitatea, suveranitatea și independența țărilor.

Și, totuși, în ultimii ani se relevă o tendință bidirecțională interesantă. Pe de o parte, este vorba despre un interes crescând al politicului și al societății în general pentru realitățile acestei lumi a secretelor, determinat, nu în ultimul rând, de nevoia de a cunoaște și de a controla mai bine fenomenul. Pe de altă parte, se observă și o deschidere mai largă a serviciilor de informații și a comunităților de

informații profund interesate de o relație obiectivă, transparentă, cu beneficiarii produselor sale, dar și cu opinia publică în ansamblul ei. Indiferent de motive, această evoluție dinspre și înspre serviciile de informații creează un flux de cunoștințe, dar și un aparat metodologic critic atât de necesare eforturilor intelectuale de a studia empiric, dar și teoretic serviciile de informații²⁰.

Lumea în secolul al 21-lea este cea care va fi din ce în ce mai interconectată. Viteza de transportare, eficiența circulației mărfurilor și transmiterii electronice a informațiilor și banilor reprezintă noi mijloace, prin intermediul cărora activitățile transnaționale – legale sau ilegale – pot prospera. Unele dintre cele mai semnificative activități criminale, care preocupă factorii politici de decizie cel mai mult, sunt: activitățile financiare ilegale, inclusiv spălarea banilor, cercurile criminale care se ocupă de furtul de mașini, circulația mărfurilor interzise, produsele chimice precursorare, armele nucleare, biologice sau chimice, toxice și vânzarea pe piața externă a deșeurilor ilegale. Mai mult decât atât, infracțiunile ca, de exemplu, traficul de droguri, spălarea de bani și contrabanda din străinătate, care aveau, de regulă, efect la nivel național sau regional câțiva ani în urmă, acum provoacă probleme la nivel mondial.

Actualitatea demersului științific reiese și din necesitatea de a cerceta noile transformări la nivel național, regional și internațional cu impact asupra securității globale, inclusiv a Republicii Moldova. Prin prezentarea noilor oportunități și soluții pentru atenuarea insecurității, se amplifică și se scoate în evidență importanța relațiilor de colaborare dintre state. Astfel, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin colaborare internațională, care trebuie să se manifeste nu numai în situații-limită, dar și în tot întregul

¹⁹ BUSUNCIAN T. *Op. Cit.*, p. 29-30.

²⁰ BUSUNCIAN T. *Op. Cit.*, p. 17-18.

set de probleme ale lumii contemporane. O astfel de solidarizare a statelor, a serviciilor și comunităților de informații ale acestora, prin stabilirea unor eforturi conjugate, care împărtășesc aceleași interese și valori, se pot elabora noi politici comune de securitate și apărare în vederea optimizării prevenirii și combaterii riscurilor și amenințărilor într-o lume din ce în ce mai globalizată. Așadar, actualitatea cercetării trebuie abordată și din perspectiva examinării evoluției securității globale, care în ultimul deceniu a atestat faptul că succesul acțiunilor și stabilitatea pot fi obținute numai în urma colaborării multidimensionale a comunității internaționale, în particular prin valorificarea dialogului dintre state și dinamizarea rolului decisiv pe care organizațiile internaționale îl au în definirea stării de securitate a lumii. Colaborarea organelor securității statului ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, Alianța Nord-Atlantică, Consiliul Europei, Comisia Europeană, Comunitatea Statelor Independente și Statele Unite ale Americii este o bună modalitate de a se integra în eforturile internaționale, vizând crearea unui sistem comun de securitate în spațiul euroatlantic, de ajustare a cadrului legislativ la standardele europene, de elaborare a strategiilor de promovare a intereselor naționale în cadrul negocierilor de aderare la structurile europene și euroatlantice, consolidarea stabilității în lume. Astfel, serviciilor de informații și securitate le revin înputerniciri speciale, prin intermediul unităților lor operaționale, tehnice, analitice și de suport, utilizând diverse instrumente de comunicare, supraveghere, control și documentare.

Securitatea informațională a Republicii Moldova este una încă rigidă, care necesită o restructurare cât mai grabnică. Măsurile speciale de protecție întreprinse pentru a preveni atacurile cibernetice moderne asupra infrastructurilor critice ale întreprinderilor responsabile nu sunt suficiente. Pentru a

preveni amenințările cibernetice este necesar să se implementeze soluții complete pentru protecția rețelelor, care includ soluții de asigurare a securității naționale. În lumea tehnologiei de astăzi, multe entități guvernamentale și din sectorul privat consideră că o alianță de partajare a informațiilor despre securitatea cibernetică între agențiile guvernamentale și întreprinderile private este cursul principal al acțiunilor de apărare împotriva atacurilor informatice.

La etapa actuală Republica Moldova are nevoie de politici și reglementări pentru menținerea unui nivel înalt în securitatea rețelelor și a sistemelor informaționale, precum și implicarea operatorilor de servicii esențiale în asigurarea informației pentru menținerea securității cibernetice la nivel național. Inventivitatea infractorilor cibernetici care vin cu noi modalități de a profita de breșele de securitate în detrimentul cetățenilor, întreprinderilor și guvernelor, depășesc granițele jurisdicțiilor naționale. Astfel, sunt necesare o multitudine de detalii ce țin de capacitatea și infrastructura necesară care să permită depistarea, investigarea și urmărirea în timp util a conexiunilor informatice și a posibilelor legături cu alte forme de activitate infracțională.

În concluzie, este de menționat faptul că securitatea informațională este un domeniu mult prea vast și cu prea multe domenii conexe pentru a fi detaliat complet undeva. Lumea este în continuă mișcare, cerințele de securitate și confidențialitate cresc pe zi ce trece, amenințările țin pasul. Dependența de informații este tot mai mare, chiar periculoasă. Ignorarea amenințărilor a devenit imposibilă, informațiile au devenit un beneficiu absolut și vital. Confruntarea în spațiul cibernetic duce la pagube economice și fizice considerabile. Astfel, într-un scenariu în care amenințările cibernetice devin tot mai sofisticate și se pot schimba în timp, nevoile serviciilor de informații și securitate se schimbă în mod

constant, necesitând personal din ce în ce mai specializat, capabil să facă față unui mediu în continuă schimbare. Pentru prevenirea și contracararea cu succes a amenințărilor cibernetice este necesar să formulăm următoarele recomandări:

- îmbunătățirea cadrului normativ, politico-juridic și instituțional în accentuarea necesității schimbărilor radicale atât în aria conceptelor, metodelor și mijloacelor, cât și abordarea instituțională a securității informaționale prin perfecționarea și armonizarea cadrului legislativ/normativ cu legislația europeană și instrumente juridice internaționale, crearea unui sistem național puternic de securitate cibernetică și dezvoltarea parteneriatului;
- modernizarea programului național de dezvoltare a potențialului cibernetic, care va permite evaluarea obiectivă a riscurilor și amenințărilor, identificarea mijloacelor de detectare și contracarare a atacurilor cibernetice și stabilirea cadrului de colaborare internațională în vederea obținerii și implementării obiectivelor stabilite;
- instituirea unei culturi puternice de securitate informațională, promovată în mod susținut în rândul populației și al decidenților politici, concomitent cu o creștere exponențială a transparenței la nivelul instituțiilor abilitate în asigurarea realizării securității naționale;
- stabilirea, coordonarea și menținerea unei colaborări trainice în vederea obținerii și implementării obiectivelor stabilite, conlucrarea serviciilor de informații și organelor de drept, participarea angajaților serviciilor de informații și securitate la exercițiile practice și operativ-tactice pe plan regional și internațional în scopul consolidării și perfecționării acestora în

exercitarea măsurilor de prevenire și combatere a atacurilor cibernetice de amploare;

- dezvoltarea capacităților de cercetare și analiză ale angajaților organelor securității statului în rezolvarea principalelor probleme de securitate informațională, acordarea unei atenții sporite formării ofițerilor analiști atât în termeni cantitativi, cât și calitativi de către Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, întemeietorul Moldovei”, Academia Militară „Alexandru cel Bun” și Academia „Ștefan cel Mare”;
- realizarea pe termen mediu și scurt a reformelor și proiectelor menite să susțină procesele de reformă politică, socială și economică din țară pentru identificarea riscurilor la adresa securității naționale;
- dezvoltarea unei strategii naționale de combatere a războiului informațional și dezvoltarea critică a societății prin promovarea și extinderea tehnologiilor informaționale moderne și de comunicații.

În epoca globalizării, statele lumii nu pot acționa fără a ține cont de consecințe, nici răspunde de sine stătător amenințărilor și vulnerabilităților la adresa securității lor. Vechea ordine mondială, bazată pe o logică bipolară caracterizată de rivalitate și capacitate de anihilare reciprocă a unor blocuri de state, a dispărut, iar tranziția postbipolară s-a încheiat, mediul internațional de securitate aflându-se într-o continuă mișcare. Obiectivele majore ce conduc dezvoltarea mondială în epoca postbipolară dă naștere la noi riscuri și provocări la adresa valorilor și intereselor naționale și comune, creează îngrijorări justificate, dar oferă și reale oportunități.

BIBLIOGRAFIE:

1. *A History of Cyberspace*. Per Concordiam, V. 7, nr. 2, 2016, p. 64-65.
2. BUSUNCIAN, T. *Colaborarea internațională a serviciilor speciale în combaterea terorismului*. Teză de doctor în politologie. Chișinău, 2013, 182 p.
3. Hotărârea Guvernului nr. 746 din 18.08.2010 *cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-168 din 14.09.2010.
4. Hotărârea Guvernului nr. 414 din 08.05.2018 *cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat*. În: Monitorul Oficial, nr. 157-166 din 18.05.2018.
5. HUGHES-WILSON, J. *Serviciile secrete*. București: Meteor Publishing, 2017, p. 17-19.
6. *Institutul Național de Informații și Securitate*.
<https://www.sis.md/ro/content/institutul-na%C5%A3ional-de-informa%C5%A3ii-%C5%9Fi-securitate>
(accesat 08.04.2020).
7. *Istoricul creării Academiei Militare*.
http://academy.police.md/istoria_ro
(accesat 08.04.2020).
8. *Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Academia Ștefan cel Mare*.
<http://www.academy.police.md/22>
(accesat 09.04.2020).
9. *Procesul de e-Transformare a guvernării*,
<http://egov.md/ro/despre> (accesat 08.04.2020).
10. *Securitatea informațională din perspectiva mediatică. Studiu național*. Chișinău, 2016.
https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informaționala%20mediatică_2016.pdf (accesat 08.04.2020).
11. SPINU, N. *Moldova's Cyber Security Center*. Per Concordiam, v. 7, nr. 2, p. 40-43.
http://www.marshallcenter.org/MCPUBLICWEB/mcdocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V7N2_en.pdf
(accesat 08.04.2020).

21.06.2020